

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-60>

УДК 339.5: 658.0:336

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИБОРУ ФОРМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF CHOOSING THE FORM OF FINANCIAL SECURITY OF THE ENTERPRISE'S EXTERNAL ECONOMIC ACTIVITY

Бестужева Світлана Василівна

кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9658-3500>

Bestuzheva Svitlana

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств України в сучасних умовах кризи в економічній, соціальній та політичній сфері характеризується значним колом проблем, вирішення яких можливе лише за рахунок досягнення фінансової стабільності їх функціонування. На жаль, на сьогодні в Україні відсутні важелі державної підтримки вітчизняних експортерів, які намагаються самостійно вирішувати проблеми диверсифікації зовнішньоекономічних операцій внаслідок загострення політичних та економічних відносин з деякими країнами-експортерами, виходу на нові ринки збуту, нарощування обсягів експорту на існуючих ринках. Крім того, в якості основних завдань, які стоять на сьогодні перед українськими підприємствами, є завдання технологічного оновлення та модернізації виробництва, впровадження нових форм міжнародного співробітництва. Реалізація вказаних завдань потребує, насамперед, адекватного їх складності та масштабності обсягу фінансування. В статті автором проаналізовано існуючі теоретичні підходи до визначення сутності фінансового забезпечення взагалі та фінансового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності, надано власне трактування даного поняття та розроблена послідовність вибору оптимальної форми фінансування при організації експортних та імпорتنих операцій.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, фінансове забезпечення, експорт, імпорт, вибір, оптимізація, діагностика.

The foreign economic activity of Ukrainian enterprises in the modern conditions of the crisis in the economic, social and political spheres is characterized by a significant range of problems, the solution of which is possible only at the expense of achieving financial stability of their functioning. Unfortunately, today in Ukraine there are no levers of state support for domestic exporters, who are trying to independently solve the problems of diversification of foreign economic operations due to the aggravation of political and economic relations with some exporting countries, entering new sales markets, increasing export volumes in existing markets. In addition, the main tasks facing Ukrainian enterprises today are the tasks of technological renewal and modernization of production, introduction of new forms of international cooperation. The implementation of the specified tasks requires, first of all, an adequate level of complexity and scale of funding. In the article, the author analyzed existing theoretical approaches to determining the essence of financial support in general and financial support of foreign economic activity, provided his own interpretation of this concept and developed a sequence of choosing the optimal form of financing when organizing export and import operations. The conducted study of existing scientific approaches to the definition of the essence and components of financial support made it possible to reveal the multifaceted interpretation of it through different subject areas of research, fundamental differences with the concept of "financing" and to give an author's definition of financial support of foreign economic activity, taking into account the peculiarities of the functioning of business entities in an international highly competitive environment. The author also developed and proposed a methodology for choosing forms of financial support for foreign economic activity, which consists of seven stages. The given methodology for choosing the form of financial support for foreign economic activity is aimed at the effective attraction and use of external funds for the expansion of the enterprise's activities.

Keywords: foreign economic activity, financial support, export, import, choice, optimization, diagnostics.

Постановка проблеми. Одним із найбільш важливих елементів процесу організації зовнішньоекономічних операцій є фінансове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств, яке розглядається одночасно і як висхідний фактор зовнішньоекономічної діяльності і як результируючий показник її ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування ефективної системи фінансового забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств присвятили роботи такі вітчизняні та зарубіжні економісти, як Беляєва К. В., Васюренко В. О., Дідківський М. І., Дроздова Г. М. Забаштанський М. М., Зятковська Л. І., Козак Ю.Г., Макогон Ю.В., Кватернюк К. Ю., Колодізев О. М. та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У сфері міжнародного бізнесу обґрунтування та пошук дієвих форм та методів фінансування набуває особливого характеру через трансграничність взаємодії господарюючих суб'єктів, різноспрямованість їх економічних інтересів та особливості державного механізму регулювання фінансової сфери. Тому актуальною є проблема вибору оптимальної форми фінансового забезпечення здійснення експортно-імпорتنних операцій.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є удосконалення теоретико-методичного забезпечення вибору оптимальної форми фінансового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вирішення теоретичних та прикладних питань фінансування зовнішньоекономічної сфери необхідно дослідити існуючі підходи щодо визначення самого поняття «фінансового забезпечення».

Так, у словнику під редакцією Мочерного С. В., під фінансовим забезпеченням слід розуміти «суму коштів на рахунку клієнта... з урахуванням прибутку або збитку...» [7].

Усенко С. В. розуміє під фінансовим забезпеченням «управління капіталом підприємства та діяльність, що пов'язана з його залученням, розміщенням та використанням» [21, с. 16].

У науковій роботі Гривківської О. В. фінансове забезпечення є методом фінансового механізму діяльності підприємств, який дозволяє сформуванню достатніх обсягів фінансових ресурсів для досягнення беззбитковості діяльності, підвищення ефективності

господарювання та зміцнення національної економіки. При цьому автор зазначає, що фінансове забезпечення діяльності підприємств передбачає ефективне формування та найраціональніше використання фінансових ресурсів, що є неможливим без оптимального поєднання складових фінансового забезпечення, а саме, самофінансування, кредитування та цільового фінансування [6, с. 14].

У науковій праці Кватернюк К. Ю. «фінансове забезпечення – це метод фінансового механізму, з допомогою якого формують і використовують фонди коштів і який характеризує зміст впливу фінансів на різні аспекти економічного розвитку» [11].

З позиції Беляєвої К. В. «фінансове забезпечення ... підприємства варто розглядати як підсистему фінансового механізму, що визначає принципи здійснення фінансових відносин, пов'язаних з рухом частини коштів підприємства, джерела й форми його фінансування, чия діяльність спрямована на фінансовий, соціально-економічний розвиток і нарощування конкурентних переваг в умовах невизначеності середовища» [1].

Практично аналогічно трактує дане поняття у своїй роботі і Кірсанова Ю. В., розглядаючи його як підсистему фінансового механізму поряд із фінансовим плануванням та регулюванням [13].

В науковій роботі Юрія С. І. фінансове забезпечення визначається як «формування цільових грошових фондів у достатньому розмірі та їх ефективне використання». Вчений виокремлює такі «форми фінансового забезпечення: самофінансування, кредитування, бюджетне фінансування, оренда та інвестування» [23, с. 41].

З позиції Оспіщева В. І., «фінансове забезпечення є основним методом фінансового впливу на соціально-економічний розвиток. Регулюється на основі відповідної системи функціонування, яке здійснюється в трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнього фіксування» [22, с. 59].

Осьмірко І. В. розглядає фінансове забезпечення як «сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів, а також організаційно-управлінських принципів, методів і форм фінансування, фінансових важелів та інструментів впливу на фінансовий стан суб'єкта господарювання» [16, с. 47–49].

Сокиринська І. Г. фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання розгля-

дає «з позиції необхідності безперервності відтворювальних процесів за рахунок власних та залучених фінансових ресурсів з виокремленням механізму фінансового забезпечення, формування структури капіталу, планування і бюджетування та балансування грошових потоків, пов'язуючи його з рівнем фінансової стійкості та ризику в діяльності підприємств» [19, с. 90].

На думку Білої О. Г. та Чуй І. Р. «фінансове забезпечення передбачає визначення величини фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення формування і функціонування всіх систем забезпечення фінансового менеджменту, їх використання, своєчасне реагування на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища, оцінку ефективності тощо» [2, с. 285].

У монографії Зятковської І. В. фінансового забезпечення – «це система джерел і форм фінансування розвитку економічної і соціальної сфер суспільства. Воно здійснюється в трьох формах: самофінансування, кредитування, бюджетні асигнування» [9, с. 44].

На думку Кірейцева Г. Г., «фінансове забезпечення полягає у виділенні певної суми фінансових ресурсів на вирішення окремих завдань фінансової політики господарюючого суб'єкта, реалізується через такі форми: самофінансування, акціонерний капітал, кредитування, безповоротне фінансування» [12, с. 19].

В роботі Романенко О. фінансове забезпечення визначає як покриття затрат за рахунок фінансових ресурсів, акумульованих суб'єктами господарювання та державою [18, с. 18].

В дослідженні Колодізева О. М. пропонується визначати фінансове забезпечення як «сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів, а також організаційно-управлінських принципів, методів і форм впливу цих ресурсів на інноваційний розвиток національної економіки» [14, с. 11]. При цьому вчений акцентував увагу на проблематиці фінансового забезпечення інноваційної діяльності.

Практично схожої точки зору притримується і Возняк Г. В., який акцентує увагу саме на фінансовому забезпеченні інноваційної діяльності, під яким розуміє «комплекс методів та важелів впливу на інноваційну діяльність, що реалізується в різних формах через відповідну систему фінансування» розуміють Возняк Г. В., Кузнецова А. Я. [4, с. 22].

Іншої точки зору на проблему визначення сутності поняття «фінансове забезпечення» дотримується у своїй роботі Карпишин Н. І., розуміючи під ним «систему джерел фінансування, що включає кошти державного та місцевих бюджетів; кошти страхових фондів; кредити; власні кошти юридичних і фізичних осіб; добровільні внески; інші кошти» [10, с. 99–104].

У роботі Говорушко Т. А. більше уваги приділяється такій нагальній на сьогодні проблемі як фінансове забезпечення малого бізнесу і в цьому контексті автор визначає його сутність як специфічний механізм, що включає сукупність методів, важелів, інструментів й форм прояву, створення і використання фінансових ресурсів, за допомогою яких забезпечуються процеси ефективного розвитку малих підприємств [5, с. 100–104].

У роботі Ненно І. М. увага акцентується на фінансовому забезпеченні у сфері страхування і відповідно до цього під ним розуміється цілеспрямована діяльність щодо акумулювання вільних фінансових ресурсів за допомогою фінансових інструментів із метою створення фінансового потенціалу розвитку» [15, с. 4].

У роботі Параніч Ю. В. під фінансовим забезпеченням розвитку інтегрованих структур суб'єктів господарювання розуміється «сукупність заходів щодо забезпечення відповідними ресурсами, виходячи з можливих тенденцій до інтегрованості, окремих суб'єктів господарювання у межах певних угруповань, однією з головних цілей яких є підвищення сукупної їх вартості шляхом оптимізації очікуваних дисконтованих грошових надходжень» [17, с. 8].

Забаштанський М. М. розглядає фінансове забезпечення у площині вирішення проблем комунального господарства та вважає, що «фінансове забезпечення – це відносини з приводу формування та розподілу обсягу фінансових ресурсів, достатніх для виконання виробничих завдань, інвестиційно-інноваційного розвитку та підтримки фінансової стійкості суб'єктів господарювання» [8, с. 9].

У роботі Василика О. Д. фінансове забезпечення розглядається як функція фінансового механізму і здійснюється шляхом використання методів бюджетного фінансування, самофінансування, кредитування тощо» [3, с. 102–103].

Проведений ґрунтовний аналіз сутності поняття «фінансове забезпечення» дав мож-

ливість виокремити в даній роботі такі його ключові аспекти:

1) фінансове забезпечення як система відносин між суб'єктами з приводу акумуляції фінансових ресурсів;

2) фінансове забезпечення як процес покриття витрат за рахунок фінансових ресурсів;

3) фінансове забезпечення як процес мобілізації фінансових ресурсів;

4) фінансове забезпечення як сукупність або комплекс методів, важелів, інструментів створення і використання фінансових ресурсів;

5) фінансове забезпечення як система джерел і форм фінансування»

6) фінансове забезпечення як діяльність пов'язана із управлінням капіталом;

7) фінансове забезпечення як метод фінансового впливу на соціально-економічний розвиток.

Цілком зрозуміло, що така різноспрямованість визначень, з одного боку, свідчить про наявність наукового інтересу до даної проблеми, а з іншого – не дає можливості сконцентрувати увагу на результативності залучення та використання фінансових ресурсів саме через систему фінансового забезпечення. Тому пропонуємо узагальнити результати проведеного дослідження теоретичних підходів щодо визначення сутності фінансового забезпечення та розподілити їх на три групи:

1) процесний підхід, який базується на визначенні фінансового забезпечення як певної діяльності щодо акумулювання вільних фінансових ресурсів підприємства;

2) системний базується на розгляді фінансового забезпечення як системи (або сукупності) форм та джерел, методів, важелів залучення та використання фінансових ресурсів;

3) функціональний підхід, який визначає фінансове забезпечення як метод фінансового впливу або фінансового регулювання соціально-економічного розвитку.

На рис. 1 наведені узагальнені результати проведеного дослідження теоретичних підходів щодо визначення сутності фінансового забезпечення відповідно до визначення трьох підходів.

Так, до першого підходу, в основі якого покладено необхідність та першочерговість розгляду фінансового забезпечення як процесу або діяльності із залучення, мобілізації та використання фінансових ресурсів підприємства, можна віднести наукові погляди Ненно І. М., Романенко О., Юрія С. І., Сокирин-

ської І. Г. Однак слід зазначити, що концентрація на процесі акумуляції фінансових ресурсів підприємства, при чому переважно тільки на власних можливостях, не дозволяють підприємству конкурувати на зовнішніх ринках без врахування особливостей їх функціонування та можливих змін ринкової кон'юнктури.

У площині другого – системного – підходу знаходяться наукові доробки таких вчених як Забаштанський М. М., Параніч Ю. В., Карпишин Н. І., Колодізев О. М., Біла О. Г., Чуй І. Р., Усенко С. В., однак прагнення суб'єкта господарювання залучити якомога більше фінансових ресурсів без результативності такого залучення не може мати позитивного ефекту.

Прихильники третього підходу, до яких можна віднести Говорушко Т. А., Возняк Г. В., Оспіщева В. І., Беляєвої К. В., Кірсанов Ю. В., Кватернюк К. Ю., Василик О. Д. розглядають фінансове забезпечення з позиції його впливу на соціально-економічний розвиток господарюючих суб'єктів через певні методи та важелі.

Слід зазначити, що при проведенні аналізу була акцентована увага на тому, що практично в кожному визначенні фінансового забезпечення вчені оперують таким ще поняттям як фінансові ресурси, фінансові інструменти, фінансові важелі впливу, які можна розглядати як елементи системи фінансового забезпечення.

Узагальнивши існуючі трактування поняття «фінансові ресурси» можемо констатувати доцільність його визначення залежно від рівня взаємодії суб'єктів господарювання. Так, нами запропоновано на макрорівні під фінансовими ресурсами підприємства, які формуються в процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту з метою забезпечення розширеного відтворення і задоволення інших суспільних потреб, розуміти сукупність грошових коштів у фондovій, нефондовій або матеріалізованій формі.

На макрорівні під фінансовими ресурсами підприємства слід розуміти сукупність грошових коштів, які перебувають у фондovій, нефондовій формі або перетворені у відповідну матеріалізовану форму і призначені для виконання фінансових зобов'язань, здійснення поточних витрат і витрат щодо забезпечення розширеного відтворення.

Фінансові ресурси суб'єктів господарювання є однією з найважливіших ланок фінансової системи України. Якщо їх розглядати на мікро- та макрорівні, то їх визначення відрізняються лише характером і метою еко-

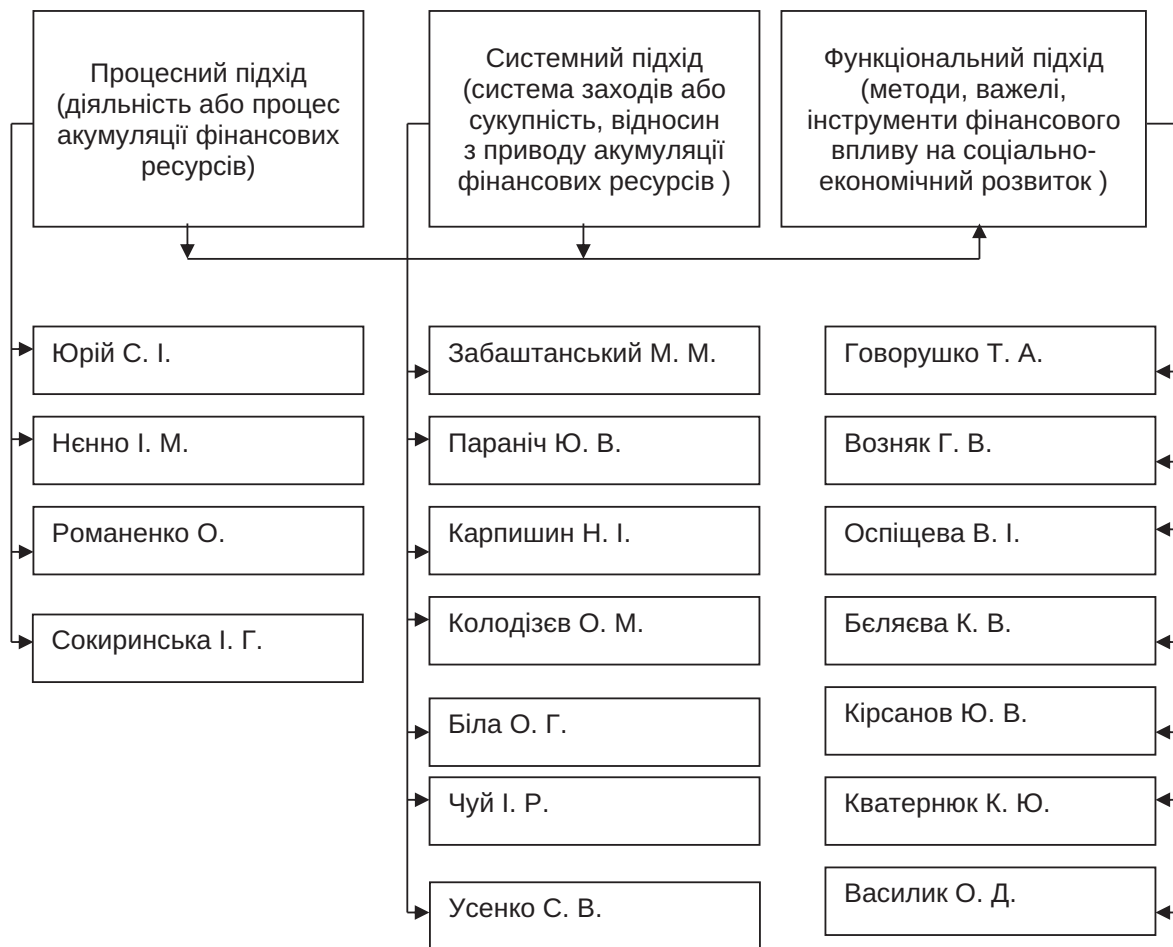

Рис. 1. Узагальнення дослідження теоретичних підходів до визначення сутності фінансового забезпечення

Джерело: розроблено автором

номічних відносин. Тобто, якщо розглядати фінансові ресурси на рівні підприємства, вони формуються з метою виконання фінансових зобов'язань, здійснення поточних витрат та витрат щодо забезпечення розширеного відтворення, а якщо на рівні фінансової системи держави, то вони формуються в процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту з метою забезпечення розширеного відтворення і задоволення інших суспільних потреб.

Доцільно у цьому зв'язку розглянути підхід, викладений в науковій статті Кватернюк К., яка пропонує тлумачити поняття фінансові ресурси зовнішньоекономічної діяльності підприємства як «сукупність грошових коштів, структурованих на основі кількісних та якісних критеріїв за обсягами й джерелами фінансових ресурсів, що акумулюються для забезпечення ефективної реалізації та розвитку зовнішньоекономічної діяльності з метою отримання валютного доходу» [11, с. 104].

Також вчена поділяє фінансові ресурси на дві групи. Перша група характеризує економічний зміст поняття фінансові ресурси, сюди відносять: грошові кошти та фонди, грошові надходження та нагромадження, грошовий потік, активи і грошовий капітал. Друга група відображає підходи щодо цільового призначення фінансових ресурсів, такі як: покриття витрат, виконання зобов'язань, отримання доходу, виробничий та соціальний розвиток, забезпечення розширеного відтворення [11, с. 104].

Під фінансовими інструментами слід розуміти специфічні для фінансової сфери інструменти, які обертаються на фінансовому ринку та обслуговують фінансові операції суб'єктів господарювання в процесі фінансового забезпечення. До них відносять гроші, розрахункові документи, фінансові деривативи – свопи, ф'ючерси, форварди, опціони, ноти. Облігації та інші боргові цінні папери, валюту, страхові продукти, цінні папери та

документи, що засвідчують право власності на той чи інший вид нерухомості.

Під фінансовими важелями пропонуємо розуміти засоби впливу на суб'єктів економічних відносин з приводу фінансового забезпечення. До них можна віднести – ставки за кредитами, депозитами, правила торгівлі, лістинг, розмір страхових внесків, страхових відшкодувань, розмір пайових внесків.

Методи фінансового забезпечення – способи, прийоми вирішення конкретних фінансових завдань, чітко узгоджених із зовнішньоекономічною стратегією підприємства та враховуючих його конкурентні позиції на цільових зовнішніх ринках.

У зовнішньоекономічній діяльності фінансове забезпечення пропонується розглядати як сукупність форм, методів та інструментів акумуляції та ефективного використання фінансових ресурсів контрагентів з інших країн з метою отримання довгострокового економічного та соціального ефекту. В даному визначенні ми акцентуємо увагу на трансграничності взаємодії суб'єктів та на результативності залучення коштів.

У сфері міжнародного бізнесу найбільш проблемним є не питання пошуку та вибору джерел фінансування, хоча ця проблема є дуже актуальною, а проблема обґрунтування вибору тієї чи іншої форми фінансування, так як цей процес має довгостроковий характер та спрямований на досягнення стратегічних цілей зовнішньоекономічного розвитку компанії.

Тому в даній статті автором пропонується наступна методика вибору оптимальної форми фінансового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства, що наведено на рис. 2.

Дана методика базується на процесному підході та включає ряд послідовних етапів.

На першому етапі на основі результатів проведеного аналізу фінансово-господарської та зовнішньоекономічної діяльності підприємства проводиться аналіз та оцінка існуючої системи фінансового забезпечення ЗЕД на основі побудови багатофакторної моделі рентабельності власного капіталу.

На другому етапі визначаються проблеми у фінансовому забезпеченні підприємства, які, пов'язані з недостатністю залучених коштів або ж їх відсутністю, спробами вирішувати всі завдання власними коштами та відсутністю проектів, які були б привабливими для закордонних інвесторів.

На третьому етапі в якості підтвердження гіпотези про необхідність удосконалення системи фінансового забезпечення ЗЕД підприємства здійснюється моделювання факторів впливу на рентабельність активів з використанням методу кореляційно-регресійного аналізу, який на теперішній час є одним з найбільш нових та детальних інструментів математичної статистики для визначення характеру та рівня взаємозв'язку між вибраними факторами. Автором пропонується обрати як функцію рентабельність активів як показник ефективності та результативності фінансової діяльності підприємства. Як фактори пропонується обирати фактори і зовнішнього, і внутрішнього середовища, що сприятиме комплексності та більшій об'єктивності моделювання. Автором пропонується як внутрішні фактори обрати показники фінансового стану підприємства (показники ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості), які відображають його можливості щодо формування додаткових джерел розвитку зовнішньоекономічної діяльності та показники ефективності використання основних виробничих засобів підприємства (фондовіддачу, фондоозброєність, фондомісткість) при умові, що підприємство є виробничим. Безумовно, вибір показників внутрішнього середовища функціонування підприємства залежатиме від специфіки його діяльності. Як показники зовнішнього середовища можна обирати як макроекономічні показники (валовий внутрішній продукт, національний дохід, чистий національний продукт), так і показники соціально-економічного та зовнішньоекономічного розвитку країни, а саме рівень безробіття в країні, рівень інфляції в країні, валютний курс, темпи зростання доходів населення, обсяги експорту та імпорту прямих іноземних інвестицій, обсяг державного зовнішнього боргу тощо.

На четвертому етапі обґрунтовується використання форм фінансування при удосконаленні організації експортних або імпорتنих операцій залежно від специфіки діяльності підприємства на закордонних ринках.

На п'ятому етапі здійснюється вибір форм фінансового забезпечення – банківського кредиту, фінансового лізингу чи іноземного інвестування за допомогою критеріального аналізу, виявлення їх переваг та недоліків для підприємства. В якості критеріїв пропонується виокремлювати проблеми, які існують у зовнішньоекономічній діяльності підприєм-

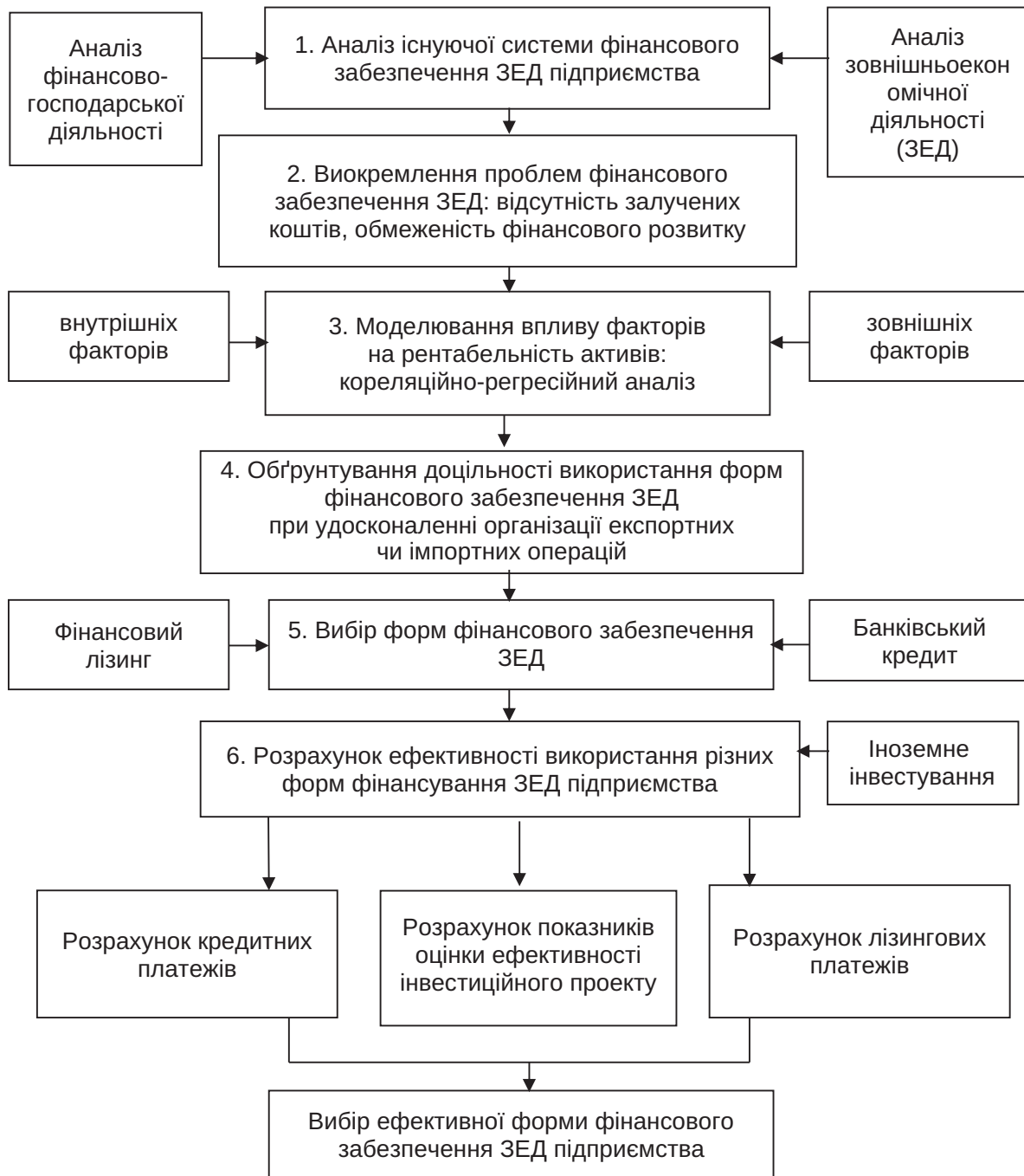

Рис. 2. Методика вибору оптимальної форми фінансового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства

Джерело: розроблено та запропоновано автором

ства, вирішення яких і потребує відповідного фінансування.

На шостому етапі проводиться розрахунок показників за кожною з форм фінансування – розрахунок суми платежу по кредиту та графіку кредитних платежів, розрахунок лізингового платежу та графіку лізингових платежів, розрахунок показників оцінки ефективності інвестиційного проекту.

На сьомому етапі, обґрунтовується вибір найбільш вигідної для підприємства форми фінансового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Отже, проведене дослідження існуючих наукових підходів щодо визначення сутності та складових фінансового забезпечення дозволило виявити багатоаспектність його трактування через різну предметну область дослідження та дати

авторське визначення фінансового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням особливостей функціонування господарюючих суб'єктів у міжнародному висококонкурентному середовищі. Запро-

понована автором методика вибору форми фінансового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності спрямована на ефективне залучення та використання зовнішніх коштів для розширення діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Беляєва К. В. Концептуальні основи механізму фінансового забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Наукові праці ДНУЕТ ім М. Туган-Барановського*. URL : <http://trade.donnuet.dn.ua/download/2014/37/ua/241.pdf> (дата звернення: 15.02.2023).
2. Біла О. Г., Чуй І. Р. Фінанси : навч. посіб. Львів : «Магнолія 2006», 2010. 390 с.
3. Василик О. Д. Теорія фінансів. Київ : НІОС, 2010. 416 с.
4. Возняк Г. В., Кузнецова А. Я. Інноваційна діяльність промислових підприємств та способи її фінансування в Україні : монографія. Київ : УБС НБУ, 2007. 183 с.
5. Говорушко Т. А. Концепція фінансового забезпечення малих промислових підприємств. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. № 4. С. 100–104.
6. Гривківська О. В. Теоретичні підходи до визначення фінансового забезпечення діяльності підприємств. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 2. С. 12–15.
7. Економічна енциклопедія : у трьох томах. Т. 3 ; Ред. кол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін]. Київ : Академія, 2002. 952 с.
8. Забаштанський М. М. Роль фінансового забезпечення в функціонуванні підприємств комунального господарства. *Підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів в умовах трансформаційних змін в економіці України : збірник матеріалів круглого столу*. Чернігів : РВК «Деснянська правда», 2006. С. 68–74.
9. Зятковська Л. І. Методологічні засади фінансового забезпечення підприємств. *Фінанси України*. 2012. № 6. С. 148–155.
10. Карпишин Н. І. Фінансове забезпечення охорони здоров'я в реалізації державних функцій на ринку медичних послуг : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 фінанси, грошовий обіг і кредит. Тернопіль : ТДЕУ, 2006. 20 с.
11. Кватернюк К. Ю. Концептуальні засади формування фінансового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 6. Т. 3. С. 106–111.
12. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2012. 495 с.
13. Кірсанова Ю. В. Механізм фінансово-економічного забезпечення діяльності обслуговуючих кооперативів з водопостачання та водовідведення з кодом неприбутковості. *Економіка : реалії часу*. 2013. № 2 (7). С. 135–143.
14. Колодязєв О. М. Методологічні засади фінансового забезпечення управління інноваційним розвитком економіки: монографія Харків : ВД ІНЖЕК, 2009. 278 с.
15. Ненно І. М. Фінансове забезпечення розвитку страховика : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Одеса : Одеський держ. екон. ун-т, 2009. 21 с.
16. Осьмірко І. В. Система фінансового забезпечення інноваційного розвитку: поняття, структура та принципи функціонування. *Бізнес Інформ*. 2012. № 7. С. 47–49.
17. Параніч Ю. В. Фінансове забезпечення розвитку інтегрованих структур суб'єктів господарювання : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит. Київ, 2003. 23 с.
18. Романенко О. Фінанси : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2013. 312 с.
19. Сокиринська І. Г. Економічна діагностика та управління фінансовим забезпеченням підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01; Нац. металург. акад. України. Донецьк, 2004. 20 с.
20. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2013. 554 с.
21. Усенко С. В. Економічні аспекти розвитку малого підприємництва в Україні. *Економіка и управление*. 2011. № 6 (31). С. 16–17.
22. Фінанси: навч. посіб.; за ред. І. В. Оспіщева. Київ : Знання, 2012. 415 с.
23. Фінанси: навч. посіб.; за ред. д-р екон. наук, проф. С. І. Юрія. Тернопіль : Карт-бланш, 2012. 357 с.

REFERENCES:

1. Bieliaieva K. V. Kontseptualni osnovy mekhanizmu finansovoho zabezpechennia konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Conceptual foundations of the mechanism of financial support of the competitiveness of the enterprise]. *Naukovi pratsi DNUET im M. Tuhana-Baranovskoho*. URL: <http://trade.donnuet.dn.ua/download/2014/37/ua/241.pdf> (accessed 25.03.2022).
2. Bila O. H., Chui I. R. (2010) *Finansy : navch. posib* [Finances: education manual]. Lviv: «Mahnoliia 2006», 390 p. [in Ukrainian].
3. Vasylyk O. D. (2010) *Teoriia finansiv* [Theory of Finance]. Kyiv: NIOS, 416 p. [in Ukrainian].
4. Vozniak H. V., Kuznetsova A. Ya. (2007) *Innovatsiina diialnist promyslovykh pidpriemstv ta sposoby yii finansuvannia v Ukraini : monohrafiia* [Innovative activity of industrial enterprises and ways of financing it in Ukraine: monograph]. Kyiv: UBS NBU, 183 p. [in Ukrainian].
5. Hovorushko T. A. (2010) Kontseptsii finansovoho zabezpechennia malykh promyslovykh pidpriemstv [Concept of financial support of small industrial enterprises. Formation of market relations in Ukraine]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*. 4. 100–104. [in Ukrainian].
6. Hryvkivska O. V. (2014) Teoretychni pidkhody do vyznachennia finansovoho zabezpechennia diialnosti pidpriemstv [Theoretical approaches to determining the financial support of enterprises. Formation of market relations in Ukraine]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*. 2. 12–15. [in Ukrainian].
7. *Ekonomichna entsyklopediia: u trokh tomakh* [Economic encyclopedia: in three volumes] T.3 ; Red. kol. : S. V. Mochernyi (vidp. red.) ta in]. Kyiv : Akademiia, 2002. 952 p. [in Ukrainian].
8. Zabashchanskiy M. M. (2006) Rol finansovoho zabezpechennia v funktsionuvanni pidpriemstv komunalnogo hospodarstva [The role of financial support in the functioning of communal enterprises]. *Pidvyshchennia efektyvnosti formuvannia ta vykorystannia finansovykh resursiv v umovakh transformatsiinykh zmin v ekonomitsi Ukrainy : zbirnyk materialiv kruhloho stolu*. Chernihiv : RVK «Desnianska pravda», 68–74. [in Ukrainian].
9. Ziatkovska L. I. (2012) Metodolohichni zasady finansovoho zabezpechennia pidpriemstv. [Methodological principles of financial support of enterprises]. *Finansy Ukrainy*. 6. 148–155. [in Ukrainian].
10. Karpushyn N. I. (2006) Finansove zabezpechennia okhorony zdorovia v realizatsii derzhavnykh funktcii na rynku medychnykh posluh [Financial provision of health care in the implementation of state functions in the market of medical services]: avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : spets. 08.04.01 finansy, hroshovi obih i kredyt. Ternopil : TDEU, 20 p. [in Ukrainian].
11. Kvaterniuk K. Yu. (2010) Kontseptualni zasady formuvannia finansovoho zabezpechennia zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstva [Conceptual foundations of the formation of financial support for the foreign economic activity of the enterprise]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnogo universytetu*. 6, 3. 106–111. [in Ukrainian].
12. Kireitsev H. H. (2012) *Finansovi menedzhment : navch. posib* [Financial management: academic. manual]. Kyiv : TsUL, 495 p. [in Ukrainian].
13. Kirsanova Yu. V. (2013) Mekhanizm finansovo-ekonomichnogo zabezpechennia diialnosti obsluhovuiuchykh kooperatyviv z vodopostachannia ta vodovidvedennia z kodom neprybutkovosti [The mechanism of financial and economic support for the activities of service cooperatives for water supply and drainage with a code of non-profitability]. *Ekonomika : realii chasu*. 2 (7). 135–143. [in Ukrainian].
14. Kolodiziev O. M. (2009) Metodolohichni zasady finansovoho zabezpechennia upravlinnia innovatsiinym rozvytkom ekonomiky: monohrafiia [Methodological principles of financial support for management of innovative economic development: monograph]. Kharkiv: VD INZHEK, 278 p. [in Ukrainian].
15. Nienno I. M. (2009) Finansove zabezpechennia rozvytku strakhovyka [Financial support for the development of an insurer]: avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : spets. 08.00.08 – hroshi, finansy i kredyt. Odesa: Odeskyyi derzh. ekon. un-t, 21 p. [in Ukrainian].
16. Osmirko I. V. (2012) Systema finansovoho zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku: poniattia, struktura ta pryntsyipy funktsionuvannia [The system of financial support for innovative development: concepts, structure and principles of functioning]. *Biznes Inform*. 7. 47–49. [in Ukrainian].
17. Paranich Yu. V. (2003) Finansove zabezpechennia rozvytku intehrovanykh struktur subiektiv hospodariuvannia [Financial support for the development of integrated structures of economic entities]: avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : spets. 08.04.01 – finansy, hroshovi obih i kredyt. Kyiv, 23 p. [in Ukrainian].
18. Romanenko O. (2013) *Finansy: pidruchnyk* [Finances: a textbook]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 312 p. [in Ukrainian].
19. Sokyrynska I. H. (2004) Ekonomichna diahnostyka ta upravlinnia finansovym zabezpechenniam pidpriemstva [Economic diagnosis and management of financial support of the enterprise]: avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : 08.06.01; Nats. metalurh. akad. Ukrainy. Donetsk, 20 p. [in Ukrainian].

20. Tereshchenko O. O. (2013) *Finansova diialnist subiektiv hospodariuvannia : navch. posibnyk* [Financial activity of economic entities: education. manual]. Kyiv: KNEU, 554 p. [in Ukrainian].
21. Usenko S. V. (2016) *Ekonomichni aspekty rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini* [Economic aspects of small business development in Ukraine]. *Ekonomyka y upravlenye*. 6 (31). 16–17. [in Ukrainian].
22. *Finansy: navch. posib.* (2012) [Finances: education. manual]; Za red. I. V. Ospishcheva. Kyiv: Znannia, 415 p. [in Ukrainian].
23. *Finansy: navch. posib.* (2012) [Finances: education. manual]; za red. d-r ekon. nauk, prof. S. I. Yuriiia. Ternopil: Kart-blansh, 357 p. [in Ukrainian].